

KÜLÖNFÉLÉK

Helynévmagyarázatok*

Rakasd Az Illyédtől nyugat-északnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *Raqas̄t?va* (Engel: TemMold. 111); 1700 k.: *Rakastia* (uo.); 1808: „*Rakasdiá* val.” (Lipszky: Rep. 1: 548); 1909: *Rakasd* (Mező: HivKözs. 2: 902). Az elsődleges névalak egy magyar *Rákosd hn. (< *Rákos* hn. < *rák* fn.) volt. Ebből való a román *Răcășdia* hn. (Suciu 2: 70) > magyar *Rakasd* hn. A *Rakasd* névalakot az országos helységnévrendezés során állapították meg. – Vö. **Rákosd**.

Rakitó Az Oravicabányától északnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *Raq?t?va* (Engel: TemMold. 112); 1700 k.: *Rakitova* (uo.); 1808: „*Rakittová* val.” (Lipszky: Rep. 1: 549); 1909: *Rakitó* (Mező: HivKözs. 2: 902). Az elsődleges szerb *Rakitova* hn. (l. Dickenmann: Stud. 2: 89) a szerb *rakita* ’rekettyefűz’ származéka. A román *Răchitova* hn. (Suciu 2: 70) a szerbből való. Az országos helységnévrendezés során a falu a *Rakitó* (Mező: HivHn. 171) nevet kapta (Iordan: TopRom. 100). – Vö. **Rekettyő**.

Rakovica A Lugostól nyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1447: *Rakawycza* (Csánki 2: 33); 1700 k.: *Rakovica* (Engel: TemMold. 112); 1808: „*Rakovicza* val.” (Lipszky: Rep. 1: 549). A szerb *Rakovica* hn. tkp. értelme ’rákos (patak, víz)’. A magyar *Rakovica*, román *Rakovița* (Suciu 2: 67) hn. a szerbből való (Iordan: TopRom. 458). – Vö. **Rakaca**.

Rekettyő A Facsádtól nyugat-délnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1454: *Rekethew* (Csánki 2: 59); 1554–79: *Raqita* (Engel: TemMold. 111); 1808: „*Rakitta* val.” (Lipszky: Rep. 1: 548); 1909: *Rekettyő* (Mező: HivKözs. 2: 903). A *Rekettyő* hn. a magyar *rekettye* ’rekettyefűz’ fn.-ből keletkezett. A román névalak *Răchita* (Suciu 2: 70) < román *răchită* ’rekettye’ (Iordan: TopRom. 100). – Vö. **Rakitó, Rekettyefalva**.

Repce Súr belterületétől délnyugatra, a későbbi *Frigyasmajor* [1908: VeszprHtLex. 340] helyén valaha egy falu állott. Fontosabb adatai: 1390: *Repche* (ZsigmOkl. 1: 164); 1417: *Repche* (Csánki 3: 249, ZsigmOkl. 6: 189, 315); 1488: *Rebcze* (Csánki 3: 249); 1808: *Repcze* (Lipszky: Rep. 1: 557); 1907: *Repcze* p. (Hnt. 881); 1933: *Repce-mjr*. (Mór és Zirc. 1: 75 000-es térkép); 1985: *Repce-dülő* (MNYTK. 169: 333). A helynév eredete bizonytalan. A magyar *repce* növénynévvel időrendi nehézségek miatt nem azonosítható. Talán egy déli

* L. MNy. 2008: 104–7.

szláv *Rabica* < *Vrabica* (Dickenmann: Stud. 2: 85, 161; vö. *vrabica* 'nőstény veréb') helynévvel kapcsolható össze.

Réthely A Versectől délnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *R?tišor* (Engel: TemMold. 114); 1660–66: *Ritiševo* (uo.); 1723: *Redesora* (uo.); 1808: „*Retisova* val.” (Lipszky: Rep. 1: 558); 1909: *Réthely* (Mező: HivKözs. 2: 916). A magyar *rét* 'kaszáló, legelő' fn. -s képzős származékából [l. 1394: *Retesmezeu*: Oklsz. 809) a szerbben *Ritiševo* hn. (ImMesta. 1973. 341), a románban pedig *Ritišoara* hn. keletkezett. Figyelmet érdemel, hogy a magyar *rét* jövevénynévként átkerült a szerbbe (*rit*) és a románba (*rît*) is. Az országos helységnévrendezés során a falu a *Réthely* nevet kapta (Mező: HivHn. 96).

Révkörtvélyes A Déstől északnyugatra, a Szamos jobb partján települt helység fontosabb adatai: 1405: *Kwrthuelrew* (ZsigmOkl. 2/1: 446); 1567: *Keortvelyreu* (Suciu 2: 34); 1668: *Rév-Körtvélles* (uo.); 1808: „*Körtvélyes* (*Rév*-) h. *Kurtujes* val.” (Lipszky: Rep. 2: 78). Az elsődleges *Körtvélyrév* körtefánál levő révhelyre, átkelőhelyre utal. Később a *Rév-körtvélyes* névalak állandósult. A hatósági úton megállapított román *Perii Vadului* 'Révkörtvélyes' (Suciu 2: 34) tükörfordítás a magyarból. – Vö. **Körtvélyes, Rév**.

Robogány A Belényestől északnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1552: *Rebeghefalwa* et *Lazur* (Jakó: 331); 1606: *Roboganj* (ComBih. 263); 1692: *Rabogany* (Suciu 2: 70); 1808: „*Rebogány*–Lazúr h.” (Lipszky: Rep. 1: 553); 1907: *Robogány* (Hnt. 888). Az elsődleges *Rebeghefalva* a román eredetű *Rabega*, *Rebega* (Constantinescu: DOR. 358) személynévnek és a birtokos személyranggal ellátott *falu* főnévnek az összetétele. A magyar névadással párhuzamosan a románban *Răbăgani* (Suciu 2: 70) névalak keletkezett, s ez idővel a magyarban is felülkerekedett *Robogány*-ként. A román *Lazuri* névelem értelme 'irtás, vágás' (Kázmér: Falu 236). – Vö. **Irtásfalu**.

Rónaszék Helység Romániában, Máramarosszigettől délkeletre; 'Coștiui' fontosabb adatai: 1474: „Paulus Magnus castelli de *Ronaszek* castellanus” (MárDipl. 522); 1773: *Rhona Szek*, *Rona Szek*, *Kostyul*, *Kostyl* (LexLoc. 136); 1808: „*Rhonaszék* vel *Ronaszék* h. *Kosstyl* s.” (Lipszky: Rep. 1: 559); 1944: *Rónaszék* (Hnt. 499). A helység a jobb felől az Izába ömlő *Róna* (1353/1360: „inter duos fluvios *Rona* et Feketewpatakchw” (MárDipl. 31) patak forrásvidékén települt. A patak neve szláv eredetű; vö. szerb-horvát *Rovina* 'egy patak' (HASz. 14: 191), ukrán *Ровина* 'egy folyó' (SHUkr. 466). Alapszava a szláv *rovъ* 'árok'. *Rónaszék* utótagjához l. m. N. *szék* 'időszakos vízállás'. A román *Coștiui* 'Rónaszék' (Suciu 1: 170) a magyar *kastély*-ből származó román *coștei* 'kastély' helynévi alkalmazása. A névadáshoz l. 1474: „castelli de *Ronaszek*” (l. fent). *Róna* patakról kapta nevét *Felsőróna* [1360: *Felseu Rouna*: Bélay: Már. 185] 'Rona de Sus' (Suciu 2: 83) és *Alsóróna* [1360: *Rona*: Suciu 2: 83; 1390: *Also Rouna*: uo.] 'Rona de Jos' (uo.) (Bélay: Már. 47; Iordan: TopRom. 132; Tamás: UngElRum. 276; Györffy 4: 111).

Rumunyst A Marzsínától dél-délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1464: *Romanesth* (Csánki 2: 60); 1596: *Rumunest* (Suciu 2: 83); 1717: *Rumunesche* (uo.); 1808: „*Rumunesty* val.” (Lipszky: Rep. 1: 567); 1911: *Rumunyst* (Mező: HivKözs. 2: 937). A románban keletkezett, mint a *Roman* szn. [vö. 1227: *Roman* szn.: ÁrpSzt. 680) származéka; tkp. értelme 'Roman emberei, Románék'. A mai román névalak a *român* 'román' népnévhez igazított *Românești* (Iordan: TopRom. 173; Suciu 2: 83; Constantinescu: DOR. 140).

Ruszkató A Marzsínától délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1506–29: *Polyn*, *Pleyen* (Engel: TemMold. 108); 1554–79: *Polana* (uo.); 1808: „*Pojen* vel *Pojeni* val.” (Lipszky: Rep. 1: 519); 1909: *Ruszkató* (Mező: HivKözs. 2: 865). A román *Poieni* (tkp. 'erdei

tisztások'; Suciú 2: 52) hn. a magyarban *Pojén* alakban honosodott meg. Az országos helységnévrendezés során megállapított *Ruszkató* azzal kapcsolatos, hogy a falu a Ruszka-havas északi „tövében” fekszik (Iordan: TopRom. 42; Mező: HivHn. 205). – Vö. **Ruszka-havas**.

Sepsibükszád Romániai helység a Székelyföldön Tusnádfürdőtől délre; 'Bicsad'. Fontosabb adatai: 1839: *Bükszád, Biksزád* (Suciú 1: 78); 1857: *Biksزád* (Erdély 1857. évi népszámlálása. Bp., 1992. 92); 1882: *Mikó – Biksزád – Ujfalú* (Juhos: Hnt. 216); 1887/1890: *Bükszád. Gróf Mikes üvegyára* (Gönczy–Kogutowicz: Kézi atl. Háromszék m. a.); 1905: *Sepsibükszád* (Mező: HivKözs. 2: 172). 1782-ben gróf Mikó Miklós a málnásüvegcsúri (mikóújfalui) üvegyárat ide telepítette át, s ezzel megalapította az 1790-ben még csak 12 gazdát számláló települést. Idővel az üvegyár gróf Mikes Benedek tulajdonába került. (L. fent az 1887/1890. évi adatot.) *Bükszád* tkp. értelme 'bükkös erdő bejárata'. A *Sepsi-* előtag a székelyek sepsi székére utal. – A román *Bicsad* (Suciú 1: 78) helynév a magyarból való. – Vö. **Biksزád, Mikóújfalú**.

Sisak Az Al-Duna mellett, Ómoldovától északnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *Šušqa* (Engel: TemMold. 120); 1808: „*Szuska* val. *Sushka* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 666); 1909: *Sisak* (Mező: HivKözs. 2: 979). Az elsődleges *Szuska* hn. egy szerb *Suška* hn. (*Suchьka < *suchь 'száraz') átvétele. Eredetileg az a patak viselhetette e nevet, amely bal felől itt ömlik a Dunába. Vö. szerb-horvát *suška* 'száraz ág' (de vö. 1237–40: *Suska* szn.; ÁrpSzt. 736). Az országos helységnévrendezés során adott *Sisak* névalak tudatos magyarosítás eredménye bizonyos fokú összecsengés alapján. – A román *Șușka* 'Sisak' (Suciú 2: 179) a szerbből való. – Vö. **Szuha¹, Szuha²**.

Solymosbucsa A Fehér-Körös menti Honctótól délre fekvő helység fontosabb adatai: 1439: *Solmosfalva, Solmus* (Csánki 1: 744); 1439, 1441, 1445: *Buchawa* (i. m. 1: 728); 1525: *Solmos* (i. m. 744); 1808: *Solymos, Bucsava* (Lipszky: Rep. 1: 82, 600); 1880: *Solymos-Bucsáva* (Hátsek: MegyTérk. Arad m. a.); 1910: *Solymosbucsa* (Hnt. 1913: 1126, az évszámhoz l. Hnt. 1944. 655). A *Bucsava* helynév valószínűleg szláv eredetű. Talán olyan pataknev volt az előzménye, amelynek töve az ősszláv *bukь 'zúgó, zuhogó' (EtSISJaz. 3: 91), *bučati 'zajong, zúg' (i. m. 3: 74), képzője pedig *-java* (vö. szerb-horvát *grmljava* 'mennydörgés, dőrej' < *grmiti* 'mennydörög, dörög', *lomljava* 'dőrej, robaj' < *lomiti* 'tör, tördel' (Skok: EtRj. 1: 76). A *Solymos(falva)* helynév a *solymos* 'solymász, solymár' foglalkozásnévből alakult. *Solymos* és *Bucsava* idővel *Solymos-Bucsava* néven egyesült. Ezt az országos helységnévrendezés során *Solymosbucsa*-vá módosították. A román *Buciava-Șoimuș* 'Solymosbucsa' (Suciú 1: 108) második néveleme a magyarból való (Stanislav: SlovJuh. 1: 570). – Vö. **Solymos**.

Susányfalva A Borossebestől észak-északkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1553: *Zuzzánfalva* (Mező: HivKözs. 2: 1083), 1746: *Szuszán* (uo.); 1808: „*Szuszány* val.” (Lipszky: Rep. 1: 666); 1909: *Susányfalva* (Mező: HivKözs. 2: 1083). Az elsődleges *Szuszány* hn. a román *Susani* (tkp. 'felszegiek, felvégiek, fent lakó emberek') helynév átvétele. A hatósági úton megállapított *Susányfalva* helynév egy régi névalak felelevenítése, de hangtani módosítással: *sz* > *s* (Suciú 2: 152; Iordan: TopRom. 412). – Vö. **Bégaszuszány, Marosfelfalu**.

Sustra A Temesrékastól kelet-északkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1517: *Swstrafalva* (JusthLt. 254); 1554–79 *Šuštra* (Engel: TemMold. 120); 1808: „*Susztra* val.” (Lipszky: Rep. 1: 615); 1828: *Sustra* (Suciú 2: 179). Az elsődleges *Sustrafalva* hn. egy *Sustra* személynévnek és a birtokos személyranggal ellátott *falú* főnévnek az összetétele. A

Sustra szn.-hez l. talán szerb-horvát *šuštra* 'csuhé, csutka' (HASz. 17: 908). Idővel elmaradt a *-falva* utótag. A román névalak *Șuștra* (Suciu 2: 179; Mező: HivKözs. 2: 979).

Szakadás A Magyarlápóستól nyugat-délnyugatra fekvő település fontosabb adatai: 1546: *Zsakathura* (Suciu 1: 365); 1566: *Szakathura* (uo.); 1750: *Szeketura* (uo.); 1808: *Szakatura* (Lipszky: Rep. 2: 131); 1910: *Szakadás* (Hnt. 1944. 526, az évszámhoz l. 655). A *Szakatura* névalakhoz l. keleti magyar nyelvjárási *szekatura* 'terméketlen domboldal; vágottas hely, erdei tisztás' (RK. 351) < román *secătura* 'semmirevaló ember, széltoló; semmi-ség, jelentéktelen dolog'; (nyelvjárási) 'nem művelhető, vízjárta, mocsaras terület' (uo.), 'irtvány, erdei tisztás' (Jordan: TopRom. 25) < román *secă* 'kiszárit, kiapaszt' (DEX. 845) < latin *siccare* 'ua.' A névadók lehetnek magyarok és románok egyaránt. A közfelfogás a *Szakaturá*-t románoknak tartotta, s ezért hatósági úton, a két elülső szótág megőrzésével (tkp. 'hegyszakadék, omlásos hegyoldal') magyarosították. Ám a románok is kiiktatták a használatból a *Săcătura* ~ *Secătura*-t, mert kellemetlenül közrejátszott a közkeletű 'semmirevaló ember, széltoló' jelentés, és 1964-ben a *Luminișul* (tkp. 'erdei tisztás') (Suciu 1: 365) névvel váltották fel (Jordan: TopRom. 25; Mező: HivHn. 196). – Vö. **Aranyosvágás**.

Szakalár Az Illyédtől délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1363: *Zakalar* (Györffy 3: 496); 1449: *Zokolar* (Csánki 2: 107); 1808: „*Szokolár* h. *Szokolariu* val.” (Lipszky: Rep. 1: 633); 1907: *Szakalár* (Mező: HivKözs. 2: 1063). Déli szláv eredetű; vö. bolgár *Сокolare* hn. Köznévi előzménye a déli szláv *sokolar* 'solymász'. A helység bizonyára udvari solymászokról kapta nevét. – A román névalak *Sokolari* (Suciu 2: 138; Kiss: Mny. 82: 164). – Vö. **Solymár, Solymos**.

Szapáryfalva Helység a romániai Bánságban Lugostól északnyugatra; 'Típari' [1882: *Szapáryfalva*: Juhos: Hnt. 314]. Az árvizek miatt 1881-ben végképp elpusztult a Torontál megye délnyugati részén fekvő Albrechtsdorf falu. Hajléktalanná vált református magyar lakosait, mintegy 320 családot a kincstár áttelepítette a 440 holdas letarolt szilhai erdeje helyére. A falu névadója gróf Szapáry Gyula (1832–1905) pénzügyminiszter volt. – A román *Țipari* (Suciu 2: 213) helynév a magyarból való (Juhos: Hnt. 3, 314; Bodor: Délm. 33; Mező: HivHn. 76).

Szárazány A Bozsortól délre fekvő helység fontosabb adatai: 1514–16: *Zaraz, Felső-Zaraz, Zarazel* (Suciu 2: 107), 1554–79: *Saraz, Sarazan* (Engel: TemMold. 121); 1808: „*Szarazán* val.” (Lipszky: Rep. 1: 623); 1895: *Szárazány* (PallasLex. 11: 34. utáni térképen). Az elsődleges *Száráz* helynév a magyar *száráz* melléknévből való. Időnként kiszáradó vízfolyás, szikkadt talajú berek, völgy stb. motíválhatta a névadást. A románban a magyar helynévből *Sărăzani* helynév (tkp. 'száraz emberek, száraziak'; Suciu 2: 107) alakult, s ez idővel a magyarban is meghonosodott *Szárázány*-ként. – Vö. **Szárász**.

Szászskabánya Az Oravicabányától délre fekvő helység fontosabb adatai: 1761: *Soska* (Suciu 2: 97); 1808: „*Szászka* (*Német-*) h. *Deutsch-* vel *Bergwerk-Saßka* g.” (Lipszky: Rep. 1: 624); 1882: *Szászskabánya* (Ihász: Hnt. 315). A forrásokban már 1690–1700-ban említett *Románszászka* [1808: *Szászka* (*Oláh-*) h. *Walachisch-Saßka* g.”: Lipszky: Rep. 1: 624; 1882: *Román-Szászka*: Ihász: Hnt. 287] közelében bányákat nyitottak, s a keletkező bányatelepet előbb *Németzászka*-nak, majd *Szászskabánya*-nak nevezték el. A *Szászka* helynév a román *Sasca* (tkp. 'szász') átvétele. (Vö. román *sască* 'szász nő'). L. román *Sasca Română* 'Románszászka' és *Sasca Montană* 'Szászskabánya' (Suciu 2: 97–8; Jordan: TopRom. 283; Mező: HivHn. 236).

(Folytatjuk.)